

LÁZÁR ERVIN

A KÚT

Az öreg Wartburg ráfordult az ismerős földútra. A férfi arra számított, hogy elérékenyedik, de semmi. Inkább egy kis ingerültséget érzett. Hogy megint hiába jön. Pedig most már nagyon elege van belőle. Hallja, ahogy a háta mögött összesúgnak az ismerősök: Na, ezek is szép gyerekek. Ezek a Bődörök. Otthagyták az anyjukat kinn a pusztán. Pedig onnan már minden jóérzésű ember elköltözött. A gazdaság jószágait – mert van még odakinn pár tehén, meg növendékmarha – a faluból járnak ki gondozni. Az az asszony meg kint, egy szál magában, elhagyatva...

– Itt nekem a legjobb, fiam. Hidd el. Nekem már csak itt jó.

– És ha megbetegszik? Ki ad magának egy pohár vizet?

– A Pisti gyerek mindennap benéz hozzám. Mindig jön. Hogy van, Mariska néném, mit álmított? Az istállóban is egész nap vannak emberek. A műhelyben is dolgoznak. Éjjeliőr is van. Meg ide költözött ez a család is, ugye.

Ezeket is a szemükre hányják! Ezeket a koldusokat. Mert ki lakik manapság pusztán?! Aki annyira nyomorult, hogy sehol máshol nem jut neki hely.

– Ezek a Vokányiak, ez a szedett-vedett banda. Még a nézése se jó egyiknek se.

– Nem rossz emberek azok. Szegények, az igaz. De mi is éppen ilyen szegények voltunk. Még szegényebbek... Mintha nem tudnád. Nagyon kivakaródtatok, az egyszer biztos.

– Másért voltunk szegények mi és másért szegények ezek... Most se vagyunk gazdagok, de ezek itt...

– Jól van, na! Nem szorulok én a Vokányiékra, ne félj!

– Szép is lenne, ha rájuk szorulna az öt gyereke mellett! Akármelyikhez elmehet. Melyik nem hívta, mondja meg. Nálunk is ott az a nagy szoba.

– Tudom én, hogy jó gyerekeim vagytok.

– Hát akkor meg mit csúfoskodik itt?

– Csúfoskodok! Csúfoskodok! Nem az anyád fáj neked, az fáj, hogy megszólnak az anyád miatt.

Az autó széles porcsíkot húzott maga után. Hogy az ördögbe ne szégyellnék, de nem az a legfontosabb. Hanem az aggodalom. Az öregasszonyok mind nagyon gonoszak tudnak lenni.

– Ha akarod, kidoboltathatom: „A Bődörné magukhoz vennék a gyerekei, nem rossz gyerekek azok, de a Bődörné nem megy.”

Nem és nem. Ő a hibás, senki más.

– Jól van, csak prédikáljon. Jövő héten visszük. Elintézem a teherautót is. Addigra pakoljon össze.

– Hogyisne, hova gondolsz, mi lesz a jószággal?

– Mi lenne, visszük azt is. Azt hiszi, a kilenc tyúkját nem tudjuk hová tenni?

– Nem kilenc, tizenhárom.

– Hát akkor tizenhárom. Nekünk is van otthon tyúkunk, láthatta, amikor ott volt. Azért mert város, nem tilos tyúkot tartani.

– És a malac? Mit csinálnánk a malaccal? Már egészen hozzám kezesedett. Én ezt a malacot el nem adom.

– Majd találunk helyet a kezes malacának is. Ne keresgéljen kifogásokat.

– Meg a kutya! Azt mondtad, neked nem kell kutya, ott egye meg a ménkű valamennyit. Vagy nem te mondtad? Tagadod?

– Tagadja a fene. Ha magának annyira fontos az a dög, akkor elvisszük. Elfér az udvaron. Ha kívánja, még húst is veszek neki mindennap.

– Igen, most ezt mondd, aztán ha arra kerül a sor, lelöveted vagy adsz neki egy kis mérget, mi?!

– Isten az atyám, hogy semmi baja nem lesz a kutyájának. Aki egy kisujjal hozzá mer nyúlni, leütöm a derekát.

– Akkor se megyek.

– Velem van valami baja?

– Már hogy lenne, dehogyis van nekem bajom veled.

A két nővel biztos nem lenne könnyű. De majd csak eligazítaná valahogy. Fékezett, mert az emelkedőt apró vízmosások szabdalták. Úgyesen lavírozott köztük a kocsival.

– Gizit nem szereti, azért nem akar hozzánk jönni?

– Még hogy én nem szeretem a Gizikémet?! A magasságos Isten a tanúm, hogy hányszor hálát adtam neki, hogy ilyen rendes feleséged van. Eszedbe ne jusson, hogy nem szeretem. Úgy szeretem, mintha a saját gyerekem volna.

– Akkor meg mit akar?

– Egyszer már megpróbáltam. Két hónapig voltam a Mariskámnál. Nem panaszkodhatok, igazán. A kedvemet keresték mindenben. Az ura is nagyon rendes ember, igaz, ivós egy kicsit, de nem goromba. Akkor se goromba, ha iszik.

Az igaz. Egyszer megpróbálta. Azt gondolták, végleg megszabadultak ettől a koszos pusztától. De csak sápítózott. Hogy sok a ház. Nagyon sűrűn vannak. Abban a kis faluban. Azt mondja: „Fujtogat engem ez a sok ház.” Fujtogatja! Mostanában nem olyan bakhátasak a földutak. Az állami gazdaság elegyengeti, hogy a gépei meg az autói járnak rajta. Így aztán ha nincs sár, bátran nekivághat az ember autóval. Nem kell félni a bakhátaktól.

– Nézz ki itt az ablakon... Itt nem fujtogat semmi... Képzeld el, mi lenne velem a te városodban!? Hogyisne.

– Nagyon a város vége az, anyám, olyan ott már, mint egy kis falu.

– A gyerekekről nem mondasz semmit? Fercsikém megkapta a csomagomat? A lőrinci búcsún vettem neki azt a csattogatós lepkét. Örült neki? Meg az a csöppike kis Bernadettem. Most már örülök, hogy Bernadett lett... Eleivel mindig elfelejtettem a nevét. De most már megtanultam. Van egy olyan szent is.

– Anyám, ne beszéljen mellé! A gyerekek nagyon jól vannak. Várják magát. Hetek óta azt beszélgetik, hogy megjön a nagymama, aztán mindig ott lesz nálunk... Ne gyerekeskedjen, anyám, átlépte már a hetvenet, nem maradhat itt egyedül.

– Erről most már ne beszélj! Itt maradok és kész.

– Ez az utolsó szava?

– Na nézd csak, hogy a fejébe szaladt a vér! Na, mit ugrándozol, ülj csak vissza.

– Maga szépen megbolondít engemet.

– Kisfiam... Én nem mehetek el innen.

Mi olyan furcsa ezen az úton? Mintha nem is az a régi volna. Persze, az összes útmenti fát kivágták. Ezek mindent kívágnak. Még az öreg Drinóczi juharfáját sem kímélték. Azért ilyen furcsa. Kopasz. Szotyori szól először. „Látogasd meg anyádat. Azt mondják, nagyon belegabalyodott a múltba. Homályosakat mond.” Bolondnak nézik az anyját.

– Apánk miatt? Azt beszélük, hogy maga azért nem költözik el erről a rohadt pusztáról, mert visszavárja apánkat. Mindenki tudja, hogy apánk meghalt. Tudhatja maga is nagyon jól.

– Az előbb, amikor úgy méregbe gurultál, csak elnéztelek... éppen olyan voltál, mint az apád. Még az a szigorú ránc is a homlokodon. Őneki is

éppen így rándult össze a homloka... Az oroszokkal is csak apád tudott beszélni. Bulgárnál dolgozott fiatal korában, ott ragadt rá. Mert nagyon fogott a feje. Amit egyszer látott vagy hallott, az a fejében maradt. A bulgár miatt szerette meg annyira a kertészkedést is. Mi mindent tudott a palántákról, a melegágykészítésről. Az volt a vágya, a kertészet. Mindenáron kertészetet akart.

– Azért ásta a kutat?

– Azért hát. Mindenhez értett a te apád. Öröm volt nézni, amikor valamit kézbe vett.

– Igaz, hogy rádiót is csinált?

– Igaz bizony. Nem volt itt senkinek rádiója, csak az intézőéknek meg nekünk. Fülhallgatót rádiót csinált.

– Detektorost?

– Az, az, úgy mondta. Láttad volna, hogy eligazodott a sok drót meg vicik-vacak között. Nem akartam elhinni, hogy abból a rossz fadobozból hangok jönnek. De őneki tündérek segítettek.

Tündérekkel hadakozik. Meg hangokat hall. Jó lenne, ha orvoshoz vinnétek. Vagy megnyugtatnátok valahogy. Hozzátok el onnan, nem jó hely az. Az autó elhúzott a rádási lejáró mellett.

– Kicsodák?

– Tündérek. Biztos lehetsz, hogy tündérek segítettek neki. Igenis hangok jöttek abból a fadobozból. Ha tehetne, mindig a fülén volt a hallgató. Várta nagyon az oroszokat. Mert hogy fölosztják a földet. De sokszor elmondta: Gyün már Sztálin apánk. Én meg úgy féltem, hogy meghallják, aztán baja lesz belőle. Talán imádkoznom kellett volna. De akkor még nem tudtam. Pedig akkor még könyv nélkül fújtam az imádságot. Most már bezzeg tudok. Vénségemre rákaptam. Istennel mindig úgy voltam, élő ember azt nem tudhatja, van-e, nincs-e. De mostanában azt gondolom, jobb lenne, ha volna. Hogy az ilyen magamfajta vénasszonyoknak is legyen valakijük.

– Talán magának nincs senkije?

– Nem úgy gondolom én azt, kisfiam, tudod te jól. Csak jólesik imádkozni és arra gondolni, hogy valaki meghallgat. Ha ugyan meghallgatja az imádságomat. Mert nem tudom ám egyiket se végig. Mondom, mondom ameddig tudom, aztán meg már csak úgy a magam szavával.

– Ha valakit meghallgat, akkor magát biztos.

– Úgy vagyok, mint az az öregasszony a tévében. Mariskámnál láttam, benn a faluban. Mutattak egy öregasszonyt, akinek az egész népe kiveszett,

ő maradt már csak írmagnak. Gondold el, mintha minden magyar kivessze a földről, és csak egyetlen maradna közülünk. És nem volna a világon senki, aki megértené a szavát. Ott állt szegény öregasszony egy búzatáblában, aztán csak mondta, mondta – valami imádságot mondhatott -, de nem értette azt a földkerekségen senki. Akkor nagyon kívántam, hogy legyen Isten, mert ő megérti azt az árva öregasszonyt is.

– Látja, ha eljönne hozzánk, nézhetné a televíziót. Könnyebben múltna az idő.

– Szalad az idő televízió nélkül is. Meg különben is, van nekem televízióm. Itt belül. Ha akarnám se tudnám kikapcsolni. Nézhetem rogyásig. Nem unatkozok én. Aztán tudod, néha rám jön, előveszem a citerámat, muzsikálok magamnak. Csak halkan ám, hátha erre jár valaki és meghallja. De ha meghallja, az se baj, igaz, miért ne citerázhatnék?

– Persze, hogy citerázhat.

– Csak úgy öregesen ám. Nem megy már úgy, mint valamikor, nem mozdul már rendesen a kéz. De sok bálban húztam én, te!

Elővette a citerát, megpöngette a húrokat.

– Milyen kár, hogy egyőtlök se tanult meg rajta. Pedig de szívesen odaadtam volna akármelyiteknek. Most már csak abban reménykedem, hogy valamelyik unokám... valamelyik talán megtanul citerázni.

Halkan játszani kezdte az „Amikor én legény voltam” dallamát.

– Ezt szerette nagyon apád. Hej, Istenem, mekkora bál volt az. Olyan még nem volt a pusztán. Azt láttad volna.

A föld. Abba bolondultak bele. A fene se érti, mit szerettek rajta. A férfi szeme végigszaladt a tájon. Nézte a bogárhullás szélvédőn keresztül. Megsajdult a szíve. De azért azt gondolta: A fene se bíbelődne vele.

Amikor végleges lett az osztás. Hogy kapnak földet. Akkor volt az a nagy bál. Fújták teli torokból. Ezt sokszor hallotta gyerekkorában. Azt mondta az apja: Na asszony, valami úri nótát húzz! Most már urak leszünk, nekünk is dukál az úri nóta. De az anyja nem tudott úribb nótát, mint az „Elküldött a Sára”. Azt húzta hát rogyásig.

Elküldött a Sára, tejjőlér Budára engem,

De én nem Budára, hanem a csárdába mentem.

Hazamegyek mit szól majd a Sára?

Elúszott a tejjőlér az ára.

Szívem Sára kelj föl, itt van már a tejjöl ára.

– Ez volt nekünk az úri nóta. Honnan tudtam volna én úri nótát? Most már bezegg úri nótát fúj mindenki. Nekünk a Sára is megtette. Hogy rop-

ták, hogy kurjongattak. Akkor már jókedvük volt. Pedig mennyit kellett velük küszködni. Ahogy az a vén Balog sápirozott. Hogy majd megint fordul, aztán újra a szegényemberen csattan az ostor. Nem bánom én, akár-hogy lesz, mondta az apád, ha csak két hétre adják nekem azt a földet, akkor is kell. Legalább két hétig legyen földem. Ha tudta volna szegény! Hiszen azért mondta olyan bátran, mert hittél hitte, hogy soha többé azt senki vissza nem veszi tőle.

Pedig én is dödögtem. Mivel dolgozzuk meg azt a földet?

Hogy rám kiabált. Ne károgj, asszony, azt mondta. Milyen szépen mondta, csak hallottad volna: ne károgj! Azt mondta, ha mással nem, a tíz kör-münkkel műveljük meg, ha kell, magamat fogom az eke elé. Ne félj te, amíg engem látsz! Lesz nekünk lovunk is, tehenünk is.

Amikor lefeküdt, eligazgattam a ruháját, érzem ám, hogy valamivel nagyon ki van tömve a zsebe. Belenyúlok, hát föld. Hazahozott egy zsebbel a földjéből.

– Ennyire odavoltak azért a rohadt földért.

– Ne mondd, fiam, hogy rohadt föld. Nem tudsz te semmit.

– Maga mondta! Hogy soha a büdös életben annyit nem dolgoztak, mint egyéni korukban. Hogy cselédként a felét sem kellett dolgozni.

– Aztán te azt panasznak hallottad?

– Mi másnak hallottam volna.

– Rossz füled van! Nem panasz volt az. Dicsekedtem.

– Az ilyen dicsőségből nem kérek.

– Úgysem érted. Nekünk az volt a legnagyobb. A föld. A föld volt nekünk a reménység. Kertészetet akart apád. Azért ásta a kutat.

Az öregasszony egy marék rózsét tett a tűzre. A láng nekiveselkedett, ropogtatta a vékony ágakat.

– A tűz. A tűz meg a vér – mormogta.

– Mi van a vérrel? – kérdezte a fia.

– A vérben van az élet. Akinek elfolyik a vére, sohasem támad föl.

– Senki sem támad föl, anyám. Meghalunk, elrohadunk.

Az öregasszony becsukta a tűzhely ajtaját.

– Mit tudsz te?! Igenis a vérben van az élet. Ha meghalok, ne engedjétek, hogy fölboncoljanak.

– Kár ezen járni az eszét. Messze van az még.

– Ki tudja, messzi-e, közel-e. Azt mondta, aranybánya lesz a kertészet. Még üvegházat is akart. Pedig akkor már nagyon nyomtak bennünket. Be-

szolgáltatás, adó meg fittyfene. A Kósa gyerek járt ide ki, tudod, aki most könyvelő a tsz-ben. Maguk még tartoznak kétszáz tojással meg huszonkét kiló zsírral. Honnan az anyám valagából vegyek én magának kétszáz tojást? Én tojjam meg? Meg zsír! Vágni nem engednek, a zsírt meg követelik. Hej, szegény nagyon szégyellte magát, mert amúgy nem volt rossz ember, de hát neki is parancsoltak.

Az autó befordult a Nagysaroknál. Ahogy közeledett, egyre jobban látszott, milyen nyomorúságos lett ez a puszta. Vakolatjahullott, cserepevert, ablakatörött.

– Azt mondja el, hogyan szakadt apámra a kút.

– Ki mondta, hogy rászakadt?

– Mindenki tudja.

– Sokat szenvedtünk azzal a kúttal. Még most is hallom, ahogy nyikorg a kúthenger. Ahogy azt a tömérdék földet kivödröztük belőle.

A gyerekeket is befogták a munkába. A legkisebbet, aki még alkalmatlan volt a dologra, egy karóhoz kötötték, hogy bele ne találjon esni a kútba, ott csúszott-mászott a lábuk alatt. Hej, mikor érünk már a vízig?

– Akkor már nagyon elégük volt az embereknek a zaklatásból. Úgy döntöttek, hogy visszaadják a földjüket az államnak. Ajánlgatták nekik a téeszcsét, de nem akarták. Azt mondták, nem leszünk még egyszer cselédek. Csak apád makacszkodott. Hogy ő nem mond le, ő nem adja vissza, neki kell a föld.

– Bődör elvtárs, hát éppen maga! Maga nem látja, mi a jövő útja?! Azt akarja, hogy mindenki saját magának kaparjon? Magának kellene legjobban megérteni az idők szavát.

– Le van szarva az idők szava!

– Az emberek, az egy apád kivételével, lemondtak a földről, és megalakult itt az állami gazdaság, vagyis ahogy akkor hívták, a Nemzeti Vállalat.

– Nézze, Bődör, maga megtarthatja a földjét, joga van rá, de nem itt. Megkapja a tíz holdját fönn a Hamarászó mellett.

– Márpedig nekem épp ez a tíz hold kell. Mit képzol, mi lesz a kutammal!?

– Ezt az ürgeľukat majd betemetjük. Bízsa csak ránk. Mit gondol, a tíz holdja beékelődik a nagyüzemi táblák közé? Ilyen luxust nem engedhetünk meg magunknak.

Az autó megállt. Benyitott a konyhába. Ott állt szemben az anyjával.

– Hagyd a fenébe az egészet, Gyula! Csak te húzhatod a rövidebbet.

– Márpedig én nem hagyom. Nem adom a földem.

Aznap fogta magát, lement a kútba, azt mondta, amíg el nem ismerik, hogy ez a föld az övé, nem jön ki. Mindennap vittem ennivalót, egy kosárban eresztettem le neki.

– Gyula, legyen eszed! Gyere ki, megfagysz odalenn.

– Asszony, menj, azt’ tedd a dolgod.

– Jöjjön ki azonnal, be kell temettetnünk a kutat.

– Csak temettesse. Ha engem is be mer temettetni.

– Elkezdjük a szántást, nem érti? Traktorokkal jövünk a földre. Úgy beomlik ez a maga rohadt kútja, mint a pinty. Nem érti, hogy életveszélyben van odalenn?

– Magával nekem nincs tárgyalnivalóm.

Küldtek ide rendőröket, ávósokat, de hiába. Aztán azt sütötték ki, hogy tűzoltókat hoznak, és kiveszik erőszakkal... De arra már nem került sor.

Jött a hír, hogy beszakadt a kút.

– Engedjenek le egy kötéllel.

– Nem mehet le senki. Itt nincs már segítség. Legföljebb egy halottal több lesz!

– Gyere innen, Mariskám, beszakad alattad.

– Hagyjon engem, hagyjon! Gyula!

– Az istenit a fejednek, hát te is meg akarsz halni.

– Nem halt meg! Nem érti, hogy nem halt meg.

– Na jöjjön innen szépen, jöjjön, Mariskám.

– Szóval így halt meg?

– De akkor éjjel én megraktam egy kosarat ennivalóval, kivittem a kúthoz, és egy kötéllel leengedtem.

– Istenkísértés volt, beszakadhatott volna maga alatt.

– Fölhúztam a kosarat. És üres volt. Elvette az ennivalót. Nem hiszed?

– Nem.

– Pedig aztán így volt minden éjjel. Leeresztettem a kosarat és üresen húztam vissza. Szólongattam, de nem válaszolt. Tudom, tiltva van nekik.

– Akkor már egyre nehezebb voltam. Veled voltam éppen, tudod. De kimentem minden éjjel. Az utolsó éjszaka fölhúztam a kosarat, látom ám, hogy van benne valami. Tudod mi volt benne? Egy aranypéncz. De mindjárt tudtam. A lentiek meg akarják venni tőlem. Ezzel az arannyal akarnak kifizetni. Nem adom. Nem adom! Visszadobtam az aranyat.

– Lázás maga, anyám.

– Aztán pár napig nem tudtam menni, mert megszületett. A főnökség úgy döntött, hogy a tetemet életveszély miatt nem lehet kivenni – így mondták, a

tetemet. Betemették a kutat. Előbb egy kis domb volt ott, most meg egy horpadás. De én aztán is kijártam oda. Téged is hányszor elvittelek. Te vagy a tanúm.

– Mire vagyok a tanúja?

– A hangokra. Te is ott voltál, amikor az a nagy zúdulás volt. Akkor megküzdött valakikkel. De tudtam, hogy győz. Legyőzi őket. Nincs több olyan ember, mint az apád. És győzött is, mert azóta gyakran hallom, hogy mulat. Valaki citerázik neki. Csak tudnám, hogy kicsoda. Valami szép lány. Biztos.

– Anyám, jöjjön. Most rögtön induljunk Fehérvárra! Aztán a holmijáért holnap visszajövök.

– Látom, hogy nem hiszel nekem. Azt gondolod, megbolondult az öregasszony. Ugye, azt gondolod?

– Dehogyan gondolom! Csak nyugodjon már meg.

– Gyere el velem. Eljössz velem? Hallgasd meg magad.

– Most? Az éjszaka kellős közepén?

– Félsz?

– Dehogyan félek. Menjünk, ha annyira akarja.

Elmentek a csiraistálló mellett, átvágtak az egykori csikókarámon. A hold hol elmerült a felhőkben, hol előbukkant, ha kisütött, hosszú árnyékot húztak maguk után. A Kissaroknál az öregasszony megérezte, hogy a fia mondani akar valamit, gyorsan megelőzte hát.

– Nem tévedek el, ne félj. Bekumott szemmel is odatalálok.

Nem kellett elmenniük a Nagysarokig. Itt volt valamikor a földjük a Paphegy ellaposodó lankáján, egész közel a pusztához. Most kukoricával volt bevetve, gazdag termés ígérkezett, a legtöbb száron két karvastagságú cső ágaskodott.

Mentek a kukoricásban. Az asszony megállt.

– Na, itt van e! Érzed ezt a kis völgyet?

– Itt volt a kút? – kérdezte a fiú, és bántotta, hogy a hangja nem sikeredett természetesenre.

– Itt. Hallgass! Figyelj csak.

Álltak mozdulatlanul, körülfolyták őket az éjszaka neszei.

– Hallod?

– Nem hallok semmit – mondta a fiú, de megremegett a hangja, mert mintha valóban megszólalt volna egy citera. Tompán, mintha a föld alól jönne.

Megbolondultam – gondolta a fiú.

– Na, most se hallod?

– Mít hallanék, nincs mit hallani – mondta gyorsan.

Az első citerához csatlakozott egy másik is, most már hangosabban szólt, mintha egy hegedű is belépett volna. Most meg egy bőgő. Még egy citera.

– Hallod?

A férfi ijedten kiabált:

– Nem hallok semmit – még jobban emelte a hangját, hogy túl tudja kiabálni a dübörgő zenét. – Csönd van itt, anyám, néma csönd.

Ezt az ürgelukat majd betemetjük. Bízva csak ránk. Mit gondol, a tíz holdja beékelődik a nagyüzemi táblák közé? Ilyen luxust nem engedhetünk meg magunknak.

Az autó megállt. Benyitott a konyhába. Ott állt szemben az anyjával.

– Hagyd a fenébe az egészset, Gyula! Csak te húzhatod a rövidebbet.

– Márpedig én nem hagyom. Nem adom a földem.

Aznap fogta magát, lement a kútba, azt mondta, amíg el nem ismerik, hogy ez a föld az övé, nem jön ki. Mindennap vittem ennivalót, egy kosárban eresztettem le neki.

– Gyula, legyen eszed! Gyere ki, megfagysz odalenn.

– Asszony, menj, azt’ tedd a dolgod.

– Jöjjön ki azonnal, be kell temetnünk a kutat.

– Csak temettesse. Ha engem is be mer temettetni.

– Elkezdjük a szántást, nem érti? Traktorokkal jövünk a földre. Úgy beomlik ez a maga rohadt kútja, mint a pinty. Nem érti, hogy életveszélyben van odalenn?

– Magával nekem nincs tárgyalnivalóm.

Küldtek ide rendőröket, ávósokat, de hiába. Aztán azt sütötték ki, hogy tűzoltókat hoznak, és kiveszik erőszakkal... De arra már nem került sor.

Jött a hír, hogy beszakadt a kút.

– Engedjenek le egy kötéllel.

– Nem mehet le senki. Itt nincs már segítség. Legfőlőbb egy halottal több lesz!

– Gyere innen, Mariskám, beszakad alattad.

– Hagyjon engem, hagyjon! Gyula!

– Az istenit a fejednek, hát te is meg akarsz halni.

– Nem halt meg! Nem érti, hogy nem halt meg.

– Na jöjjön innen szépen, jöjjön, Mariskám.

– Szóval így halt meg?

– De akkor éjjel én megraktam egy kosarat ennivalóval, kivittem a kúthoz, és egy kötéllel leengedtem.

– Istenkísértés volt, beszakadhatott volna maga alatt.

– Fölhúztam a kosarat. És üres volt. Elvette az ennivalót. Nem hiszed?

– Nem.

– Pedig aztán így volt minden éjjel. Leeresztettem a kosarat és üresen húztam vissza. Szólongattam, de nem válaszolt. Tudom, tiltva van nekik.

– Akkor már egyre nehezebb voltam. Veled voltam éppen, tudod. De kimentem minden éjjel. Az utolsó éjszaka fölhúzó a kosarat, látom ám, hogy van benne valami. Tudod mi volt benne? Egy aranypéncz. De mindjárt tudtam. A lentiek meg akarják venni tőlem. Ezzel az arannyal akarnak kifizetni. Nem adom. Nem adom! Visszadobtam az aranyat.

– Lázás maga, anyám.

– Aztán pár napig nem tudtam menni, mert megszületél. A főnökség úgy döntött, hogy a tetemet életveszély miatt nem lehet kivenni – így mondták, a tetemet. Betemették a kutat. Előbb egy kis domb volt ott, most meg egy horpadás. De én aztán is kijártam oda. Téged is hányszor elvittelek. Te vagy a tanúm.

– Mire vagyok a tanúja?

– A hangokra. Te is ott voltál, amikor az a nagy zúdulás volt. Akkor megküzdött valakikkel. De tudtam, hogy győz. Legyőzi őket. Nincs több olyan ember, mint az apád. És győzött is, mert azóta gyakran hallom, hogy mulat. Valaki citerázik neki. Csak tudnám, hogy kicsoda. Valami szép lány. Biztos.

– Anyám, jöjjön. Most rögtön induljunk Fehérvárra! Aztán a holmijáért holnap visszajövök.

– Látom, hogy nem hiszel nekem. Azt gondolod, megbolondult az öregasszony. Ugye, azt gondolod?

– Dehogy gondolom! Csak nyugodjon már meg.

– Gyere el velem. Eljössz velem? Hallgasd meg magad.

– Most? Az éjszaka kellős közepén?

– Félsz?

– Dehogy félek. Menjünk, ha annyira akarja.

Elmentek a csiraistálló mellett, átvágtak az egykori csikókarámon. A hold hol elmerült a felhőkben, hol előbukkant, ha kisütött, hosszú árnyékot húztak maguk után. A Kissaroknál az öregasszony megérezte, hogy a fia mondani akar valamit, gyorsan megelőzte hát.

– Nem tévedek el, ne félj. Bekumott szemmel is odatalálok.

Nem kellett elmenniük a Nagysarokig. Itt volt valamikor a földjük a Paphegy ellaposodó lankáján, egész közel a pusztához. Most kukoricával

volt bevetve, gazdag termés ígérkezett, a legtöbb száron két karvastagságú cső ágaskodott.

Mentek a kukoricásban. Az asszony megállt.

– Na, itt van e! Érzed ezt a kis völgyet?

– Itt volt a kút? – kérdezte a fiú, és bántotta, hogy a hangja nem sikeredett természetesen.

– Itt. Hallgass! Figyelj csak.

Álltak mozdulatlanul, körülfolyták őket az éjszaka neszei.

– Hallod?

– Nem hallok semmit – mondta a fiú, de megremegett a hangja, mert mintha valóban megszólalt volna egy citera. Tompán, mintha a föld alól jönne.

Megbolondultam – gondolta a fiú.

– Na, most se hallod?

– Mit hallanék, nincs mit hallani – mondta gyorsan.

Az első citerához csatlakozott egy másik is, most már hangosabban szólt, mintha egy hegedű is belépett volna. Most meg egy bőgő. Még egy citera.

– Hallod?

A férfi ijedten kiabált:

– Nem hallok semmit – még jobban emelte a hangját, hogy túl tudja kiabálni a dübörgő zenét. – Csönd van itt, anyám, néma csönd.